

STJEPAN BABIĆ, ZAGREB

VRSTE RIJEČI I PREOBRAZBA

Govoriti o vrstama riječi i preobrazbi znači zaći u more problema, već zato što je sam govor o vrstama riječi vječna lingvistička tema. Još nisu pronađeni kriteriji za jednoznačno određivanje vrsta riječi, a još manje za razvrstavanje pojedinih riječi u određene vrste. Ruski lingvist V. M. Alpatov piše:

»Pitanje o naravi i biti vrste riječi pripada broju ‚vječnih‘ pitanja jezikoslovlja. Već je postala općim mjestom tvrdnja da postoji mnogo gledišta od kojih ni jedno nije općeprihvaćeno i da je zadani problem daleko od rješenja. S druge strane tako je već naširoko jasno da je pri opisu određenog konkretnog jezika neizbježno pristupiti rješavanju pitanja o tome kako u tom jeziku treba odijeliti vrste riječi.«¹

A jugoslavenski lingvist I. Klajn kaže:

»Posle toliko nesuđenih reformi i efemernih obnova, danas uglavnom vlada saglasnost da su tradicionalne vrste reči zasnovane na dubokoj jezičkoj intuiciji koja ih čini nezamenljivima. Nema nade da će podela ikada postati doslednija, bazirana samo na jednoj vrsti kriterijuma... Granice među njima [vrstama riječi, S. B.] (kao granice u lingvistici uopšte) prilično su neodređene, čemu doprinose mnogobrojni slučajevi dvojne pripadnosti: glagolske imenice, glagolski pridevi, glagolski prilozi, različiti status brojeva u pojedinim jezicima, prilozi koji su ujedno i veznici, poimeničene reči i tako dalje. Sve to ipak nije razlog da poričemo njihovo objektivno postojanje. Kao što je neki lingvista primetio, to što se ne može odrediti tačna granica između noći i dana ipak ne znači da nije moguće razlikovati noć od dana.«²

Dakle, vrste riječi već su same po sebi težak problem, a preobrazba ih još više zamršuje.

Kad promatramo vrste riječi u našim lingvističkim djelima, tada vidimo da se uglavnom svi slažu da ih ima deset: devet uobičajenih (imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli, prilozi, prijedlozi, veznici i usklici) i čestice, danas općenito prihvaćena vrsta, samo joj je sporan opseg koji obuhvaća. Komplikiraju ih modalne riječi, pa bi ih, kako neki smatraju, trebalo odvojiti u jedanaestu vrstu.

No i tih deset nije bespogovorno prihvaćeno. Ima lingvista koji osporavaju dvije vrste: zamjenice i brojeve.

Osporavanje zamjenica temelji se na tome što se kaže da su imeničke zamjenice zapravo specifična kategorija imenica, pridjevne pridjeva. Među-

¹ *O raznyh podhodah k vydeleniju častej reči*, VJa, 6/1986, str. 3.

² *O funkciji i prirodni zamenica*, Beograd, 1985, str. 21.

tim I. Klajn, koji je o zamjenicama napisao knjigu od 133 strane i u njoj kritički razmotrio gotovo cjelokupnu evropsku i američku lingvističku misao, smatra da se zamjenicama ne može osporavati da su posebna vrsta riječi. Iako ističe da su zamjenice raznorodna i neodređena vrsta riječi, jasno kaže:

»Pa ipak, gotovo nitko ne predlaže da se zamenice kao vrsta reči ukinu. Tačnije, o takvoj mogućnosti razmišljaju samo pojedini španski lingvisti koji bi hteli zamenice da uvrste među imenice odnosno prideve (o čemu v. niže, 4.2). Svi ostali zaključuju da zamenice, ma koliko raznovrsne, osobene, teško opisive, *postoje* kao kategorija, da se ništa ne bi dobilo njihovim izbacivanjem iz gramatike ili pokušajem da se ‚razbiju‘ na nekoliko drugih vrsta reči.«³

Kad se uzmu u obzir sve morfološke, sintaktičke i semantičke osobine naših zamjenica, i ja smatram da ih ne možemo ukinuti kao posebnu vrstu riječi i uvrstiti ih među imenice i pridjeve.

Sporni su i brojevi. Oni su zaista raznorodna vrsta riječi jer su jednim dijelom prave imenice (*stotina, tisuća, milijun...*), *jedan* je pridjev, a nepromjenjivi se brojevi (*pet, šest, sedam...*) smatraju priložima, ali kad se promatraju sintaktički, onda se vidi da se razlikuju od priloga po tome što prilozi mogu određivati glagol, a brojevi ne mogu, usp. *mnogo raditi: *pet raditi*. Zato i danas ima lingvista koji odlučno brane brojeve kao posebnu vrstu riječi.⁴

To je bilo potrebno reći da razjasnimo neka načela, pristupe i pojmove u samoj podjeli na vrste riječi. Kad smo to učinili, valja reći da ima riječi koje neprijeporno pripadaju određenoj vrsti. Ja bi ih nazvao pravim riječima pojedinih vrsta.⁵ Evo primjera:

imenice: *bob, brada, stvar, selo...*

zamjenice: *ja, ti, on, sebe...*

pridjevi: *bijel, dobar, pametan...*

brojevi: *pet, šest, sedam...*

glagoli: *tonuti, vidjeti, nositi, gledati...*

prilozi: *odozdo, naprijed, nazad, uvijek, sutra, noćas...*

veznici: *ali, ili, dok...*

čestice: *ne, zar*

usklici: *ah, oj, jao, oho...*

Međutim sve riječi nije tako jednostavno razvrstati u pojedine vrste. Osim riječi dvojne pripadnosti, koje spominje I. Klajn, ima riječi kojima je teško odrediti vrstu, kao što su riječi *evo, eto, eno*, a razvrstavanje kompli-

³ Isto.

⁴ Usp. M. F. Lukin, *K voprosu o leksiko-grammatičeskom statute čislitel'nyh v sovremennom russkom jazyke*, VJa, 6/1987, str. 43—51. I. Stevović u radu *Prilozi kao vrste reči* kaže: »Osnovni brojevi u srpskohrvatskom jeziku su indeklinabilne reči, a nikako nisu prilozi, niti se mogu vezati sa glagolom.« JF, knj. XXXI, Beograd 1974—1975, str. 101.

⁵ A. Belić ima naziv *prave reči dane kategorije, prave imenice, pravi pridevi, pravi glagoli*, ali on pod tim razumije netvorbene (nemotivirane) riječi pojedinih vrsta riječi, usp. *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku*, Beograd, 1958, str. 21, 35, 86 i drugdje.

cira i prijelaz jedne vrste riječi u drugu bez promjene morfološka sastava osnovne riječi, odnosno bez dodavanja tvorbenih elemenata. Ta se pojava naziva *preobrazba* ili *hipostaza*, *konverzija*, *metabaza*, *mutacija*, *transpozicija*, *transfiguracija*.⁶

Nekima ti nazivi nisu sinonimi, nego razlikuju više vrsta prelaska jedne vrste riječi u drugu. I. S. Uluhanov⁷ razlikuje tri vrste tvorbenih značenja od kojih se sadržajno nas ovdje ne tiče ni jedan jer je riječ o tvorbenim postupcima, ali je zbog terminoloških razloga potrebno spomenuti dva, mutacijsko i transpozicijsko.

Kaže da riječi s mutacijskim značenjem označuju supstanciju, obilježje, radnju, različito od toga što znači osnovna riječ, npr. *bijel-bijeljeti*, *pamet-pametani*... Riječi s transpozicijskim značenjem istovjetne su u svima sa-stavnicama svoga značenja s osnovnom riječi osim u vrsti riječi, npr. *čitati-čitanje*, *dobar-dobrota*, *bijel-bjelina*, *glavat-glavatost*... Prema tome mutacija i transpozicija ne bi bili sinonimi preobrazbi.

Preobrazbom jedne riječi dolaze u novo morfološko i sintaktičko okruženje, a druge samo u sintaktičko. Prema tome mogli bismo razlikovati morfološku i sintaktičku preobrazbu. U prvom bismo slučaju imali potpunu promjenu morfološkoga okruženja ishodišne osnove, dobili bismo novi član paradigme, rekli bismo da se transponira osnova, a u drugom samo sintaktičku promjenu osnove, dakle bez promjene morfološkog okruženja, transponira se riječ. Neki po tome razlikuju morfološku preobrazbu, konverziju, i sintaktičku — transpoziciju.

Ne ulazeći ovdje dalje u terminološku problematiku, valja naglasiti da preobrazbom ne možemo smatrati prelazak jedne vrste riječi u drugu ako se pri tome mijenja naglasak. Kao što tvorbom riječi moramo smatrati promjenu *kráva* u *kráva* 'hip. od *kráva*', tako moramo smatrati i promjenu participa prezenta u prave pridjeve, npr. *slijéděći*, *svijétlěći* u *sljeděći*, *svjetlěći*. Tu nemamo samo promjenu morfološkoga okruženja, jer se otparticipni pridjevi sklanjaju; nego i promjenu naglaska, a kako je naglasak u hrvatskom jeziku razlikovno sredstvo, to takvi primjeri idu u tvorbu, a ne u preobrazbu. I prelazak participa u pridjeve kod kojih nema naglasne promjene, nego se mijenja samo dužina završnoga suglasnika, a ona se mijenja u svih, ne može se smatrati preobrazbom jer je i dužina razlikovna.

Preobrazba se ostvaruje u svakoj vrsti riječi.

Zbog mnogolikosti glagolskih oblika i obilježja nov glagol ne postaje preobrazbom, nego samo tvorbenim postupcima. R. Simeon u ERLN^{7a} ima doduše naziv *verbalizacija*, *poglagoljivanje* u dva značenja, ali za preobrazbeno ne daje nikakvih primjera. Neki se primjeri mogu navesti, ali sve pokazuje da je ta preobrazba neplodna, odnosno samo iznimna.

Preobrazbom je postao glagolom balkanski turcizam, turski uzvik *hayde*, pored *haydi*, *hādi*, koji se unatoč velikoj deponentnosti — ima samo imperativ (*hajde*, *hajdemo*, *hajdete*) — ipak može smatrati glagolom jer se ukla-

⁶ Usp. ERLN s. v., E. Barić, *Priručna gramatika*, t. 729, S. Babić, *Tvorba riječi*, t. 114.

⁷ *Slovoobrazovatel'nyje otnošenija meždu častjami reči*, VJa, 4/1987, str. 101—110.

^{7a} Kratice su razvezane na kraju članka.

pa u njegove morfološke obrasce s njihovim značenjima, ali to je zaista rijetko, iznimno.

Poseban je problem kad usklik služi kao predikat:

Kad sam čuo da je došlo do živa, tres ja sjekirom u vrata. (Šenoa, RMS.) — *Zviz jednu kravu po nosu.* (Kikić, RMS.) — ... *tako tres mene jednoga dana pod istragu...* (Krlježa, Zastave, 3, Sarajevo, 1976, 416.) — *Najednom me onako iznebuha zla misao šćap za srce.* (I. Raos, Prosjaci i sinovi, 600.) — *onda ja hop u vodu* (Maretić, Gramatika, 1931, 478.)

Tu usklik jest predikat, ali je drugo pitanje je li time postao glagol. I. Stevović govoreći o bezličnom predikativnom imenu kaže:

»Mnogi pridevi sa značenjem *kvaliteta*, ili *imenice* sa značenjem *stanja*, vezani sa *sponom* čine bezličnu predikativnost, i tako se *verbalizuju* — postaju sadržajno-izražajno isto što i glagoli stanja — sa primesom *subjektivne procene* (...): npr. *dobro mi je, pravo mi je* ili *tamo je uvek veselo, svuda je svetlo, danas je vedro, napolju je hladno* ili *žao mu je, muka mu je, zima im je, sramota ga je, stid ga je* i sl.«⁸

Malo dalje ponavlja isto:

»Prema tome, ove pridevske i imeničke reči kad su u strukturi bezlične predikativnosti potpuno su *verbalizovane*, imaju vrednost *glagola stanja*. Kao takve imaju glagolsku funkciju *procesualnosti*, pa kao glagoli vezuju uza se priloge za vreme, mesto i način...«⁹

Međutim, tu se ipak ne može govoriti o preobrazbi jer nije posrijedi jedna riječ, nego sintagma koja u sebi ima glagol. U zaključku ih i sam autor drugačije ocjenjuje:

»Njihova semantička obogaćenost u odnosu na pridev, i njihova glagolska konstruktivna vrednost čine ih nesumnjivo posebnom vrstom reči.«¹⁰

Ne postoji ni pozamjeničenje, pronominalizacija jer nema novih zamjenica budući da je ta kategorija riječi zatvorena za nove riječi. U ERLN dođuše nalazimo naziv *pronominalizacija* — prijelaz druge vrste riječi u zamjenicu, ali nema hrvatskih primjera. Mislim da se ruski primjer *izvestnyj*, što bi jednako vrijedjelo za hrvatski *izvjestan*, očitio u značenju 'neki', ne može smatrati pozamjeničenjem.

Novi se broj može zamisliti, jedinica veća od nonilijuna (10⁶⁰, 10⁶⁶...), ali to može biti samo imenica (i to očitio tuđica). Stoga i nema naziva *po-brojčenje*, *numeralizacija*.

Imamo dakle ove preobrazbe:

1. *poimeničenje*, *poimeničavanje*, *supstantiv(iz)acija*, *supstantivi(zi)ranje* — veoma velika i raznolika preobrazba jer svaka riječ može biti poimeničena;
2. *popridjevljenje*, *popridjevljivanje*, *adjektiv(iz)acija*, *adjektiviziranje* — česta, ali ograničena preobrazba jer se popridjevljavaju praktički samo glagolski pridjevi trpni;
3. *popriloženje*, *popriložavanje*, *adverbijalizacija* — veoma velika i raznolika preobrazba jer se popriložuje veliko mnoštvo priložnih oznaka;

⁸ Rad naveden u bilj. 4, str. 102, isticanja I. S.

⁹ N. dj., str. 104.

¹⁰ N. dj., str. 105.

4. *popredloženje, popredloživanje, prepozicionalizacija* — veoma ograničena preobrazba jer se mali broj riječi popredložuje;
5. *povezničenje, konjukcionalizacija* — veoma ograničena preobrazba;
6. *počestičenje, partikularizacija* — mogućnosti preobrazbe zavise od opsega vrste riječi; ako se izdvoje modalne riječi, onda počestičenja za pravo i nema;
7. *pouzvičenje, interjektiv(iz)acija* — veoma male mogućnosti (ERLN ima nazive bez primjera).¹¹

Sve te preobrazbe otvaraju mnoge probleme, ali se ovdje mogu osvijetliti samo neki.

Najprije još jedan terminološki problem. U lingvističkoj se literaturi ti nazivi upotrebljavaju i kad riječ prelazi iz jedne vrste riječi u drugu tvorbenim postupcima. Tako P. Skok u ERHSJ često upotrebljava glagol poimeničiti u tvorbenom značenju, npr. rujev »poimeničen na *-ina rujevina*« (s. v. *ručj*), ručni »poimeničen na *-ik ručnik*«, »obručan, poimeničen *obručnjak*«, »priručan = naručan, poimeničen *priručnik*« (sve s. v. *ručka*). A. Belić upotrebljava naziv *popridevljavanje* u tvorbenom smislu,¹² a u takvu se tvorbenom značenju vjerojatno mogu naći potvrde i za druge ovdje navedene nazive, ali mi ćemo ih ograničiti samo na preobrazbu.

S obzirom na morfološko-sintaktičku i sintaktičku preobrazbu zanimljivo je razmotriti što se zbiva u ove četiri osnovne vrste preobrazbe:

1. promjenjive riječi u promjenjivu
2. promjenjive u nepromjenjivu
3. nepromjenjive u promjenjivu
4. nepromjenjive u nepromjenjivu.

Odmah valja naglasiti da preobrazba ni u jednoj kategoriji nije jednoznačna, nego imamo različite stupnjeve prijelaza, a često prijelaz ostaje na pola puta jer se mnogi primjeri mogu dvostruko tumačiti.

No prije nego počnemo razmatrati neke takve probleme, valja nešto reći o osnovnom načinu promatranja jezičnih pojava, o sinkroniji i dijakroniji. Zanimljivo je za preobrazbu kako su riječi nekad prelazile iz jedne vrste u drugu, ali prave probleme zadaju riječi kojima je prijelaz vidljiv u sinkronijskoj perspektivi. Oblici *hajde, hajdemo, hajdete* dijakronijski su postali preobrazbom, ali su sinkronijski to samo oblici defektnoga glagola.

Imenice *strina* i *ujna* postale su od pridjeva, ali su danas prave imenice jer u sebi više ne nose nikakvu pridjevnu oznaku.

Riječi *Novi, Vrbosko, Topusko, Hrvatska, Francuska, Njemačka* nose oznaku pridjevnoga podrijetla, ali su imena i time su nesumnjivo imenice. Ni je dakle problem kad je pridjev postao ime jer je tada i iz sinkronijske perspektive jasno da je imenica, npr. kad je riječ o imenima kao *Smjeli, Goli*.

¹¹ Ovdje se navode samo nazivi potvrđeni u ERLN, Babić, *Priručna gramatika* i Babić, *Tvorba riječi*. Jedino sam sâm za ovu priliku napravio nazive *počestičenje, partikularizacija* jer ih nisam drugdje našao. To također potvrđuje da je počestičenje samo teoretska mogućnost.

¹² N. dj., st. 86.

Drugačije je ako pridjev ima samo imeničku funkciju, u značenju opće imenice. U primjeru *Sit gladnu ne vjeruje* ističe se da je tu *sit* poimeničen pridjev, ali mi možemo s jednako opravdanja reći da je tu posrijedi elipsa: *Sit (čovjek) gladnu (čovjeku) ne vjeruje*.

Tako su često u imeničkoj službi pridjevi kao *velečasni, presvijetli, preuzvišeni, posilni, prvooptuženi, drugooptuženi...*, ali im uvijek možemo dodati imenice kao *gospodin, župnik, biskup, ban, vojnik* ili prezime, kao što često u tekstovima i nalazimo. Dvojnju mogućnost takva tumačenja pa onda i kolebanja je li posrijedi preobrazba ili nije pokazao sam na Krležinu i Šoljanovu primjeru pa to nije potrebno sada ovdje ponavljati.¹³

Mogao bi tko u načelu s opravdanim očekivanjem zaključiti da je drugačije kad se nepromjenjiva riječ preobrazi u promjenjivu jer onda svojim oblicima jasno pokazuje da je posrijedi preobrazba. Međutim ni to nije bez određenih razlika. Promjenjivost ili nepromjenjivost pri preobrazbi u promjenjive vrste riječi zavisi i od toga koliko se preobražena riječ glasovno uklapa u morfološke obrasce kategorije u koju je preobražena i koliko se uobičajilo da se preobražena nepromjenjiva riječ sklanja. Uzmimo kao primjere poimeničene priloge kao imena novinama i časopisima. Po tome što su imena jasno je da je posrijedi preobrazba, ali se jedne sklanjaju, a druge ne sklanjaju. Kad se (1982.) pojavio tjednik *Danas*, u početku je bilo otpora njegovu sklanjanju iako je prije toga već usvojeno sklanjanje imena novina *Naprijed*. Ne znam kako je bilo kad je *Naprijed* počeo izlaziti, ali znam da je poslije bilo sasvim obično: *piše u Naprijedu, izašlo je u Naprijedu...* Ime časopisa *Kaj* sklanja se bez ikakvih teškoća jer se kao riječ iz drugoga sustava lako uklopila u tip *grad*. Sarajevski *Dalje* i titogradski *Ovdje* uopće se ne mogu sklanjati jer se ne mogu uklopiti u morfološku strukturu ni imenica muškoga ni srednjega roda. Ti prilogi poimeničeni u pravilu mogu biti srednjega roda, ali zbog jake svijesti da su to prilogi, ne mogu se sklanjati ni kao *polje* ni kao *tele*, a u m. r. ni kao *kupe* jer jaka svijest da nisu tuđice ne dopušta takvo sklanjanje, a tip *Hrvoje* ima velika ograničenja. Časopis *Međutim* zbog kratkoga trajanja i maloga dometa nije mogao pokazati u koju bi kategoriju došao. Kad bi to bio naziv česte i velikotiražne publikacije, vjerojatno bi se sklanjao.

Poimeničenje nepromjenjive riječi ne znači dakle automatski i promjenu morfološkoga okruženja. Svaka se riječ može poimeničiti ako postane subjekt. U jezicima koji imaju član to se obično označuje članom, npr.

*Die Dreizehn ist ein Glückzahl. Und ist ein Bindewort. Das »Wenn« ist ein schlimmes Wort. Das A ist der erste Buchstabe im Abc. I ist ein Vokal. (Das) Wandern ist ein beliebter Sport.*¹⁴

U našem jeziku to nije tako očito i zato se nekad lako tvrdilo da svaka riječ može biti subjekt. Tako npr. Brabec u BHŽ piše:

»Subjekt može biti **svaka vrsta riječi**.«¹⁵

I kao primjere navodi:

Hrabar se ne boji borbe. Dva trećega ne čekaju. Učiti je naša prva dužnost. »Pred« je prijedlog. »Sutra« mnoge upropasti.

¹³ *Tvorba riječi*, t. 114.

¹⁴ W. K. Jude, *Deutsche Grammatik*, Braunschweig, 1954, str. 209.

¹⁵ Istakao I. Brabec.

Danas je jasno da su sve riječi koje nisu imenice i zamjenice kao subjekti poimeničene pa se takve tvrdnje više ne navode. Tako se npr. u Priručnoj gramatici, gdje se iz primjera vidi da su se autori služili i s BHŽ, kaže da se subjekt može izreći imenicom, zamjenicom, poimeničenim pridjevom i brojem. Poimeničenje u subjektu, budući da je on u nominativu, dolazi u osnovnom obliku. Promjena sintaktičke funkcije ne mora dakle odmah značiti i promjenu oblika, a katkada ni da je posrijedi preobrazba. Odnosne zamjenice služe za povezivanje rečenica, ali se osim što u posebnoj ulozi¹⁶ ne smatraju veznicima, nego samo veznim riječima i traže se drugi nazivi da se ta posebna služba označi, npr. konektor, kao širi pojam od veznika.¹⁷

Kod nepromjenjivih riječi u raznim službama katkada je teško odrediti što je osnovna riječ, a što preobrazena. Tu kolebanje ne mora proizlaziti samo od određivanja osnovne upotrebe, nego i od određenoga metodskoga postupka.

Intuitivno nam je jasno što su veznici. No već je T. Maretić uočio da je nezdgodno zvati veznicima one riječi koje su glasovno iste kao i veznici, ali ništa ne povezuju. Razlikuje tri vrste veznika: I. red — nezavisni veznici, II. red — zavisni veznici, »u III. red idu veznici, koji ne vežu ni rečenica ni riječi, već samo jače ističu značenje koje rečenice ili riječi. Kad dakle ima ‚veznika‘, koji ništa ne vežu, onda se lako uviđa, da ime ‚veznici‘ nije opravdano za neke između ‚veznika‘, ali to bi ime teško bilo zamijeniti bo-ljim...«¹⁸

U novije vrijeme takvi se veznici smatraju prilogima. Tako ih npr. naziva i R. Katičić u Sintaksi, a veznici postaju kad od proste rečenice postane složena.¹⁹ On dakle smatra da prilog postaje veznik. To je možda opravdano s gledišta njegova preoblikovnog postupka, ali ih možemo smatrati veznicima i kad naoko ništa ne povezuju, kad stoje na početku proste ili složene rečenice. Oni i u takvim primjerima povezuju tekst s prethodnim rečenim ili neizrečenim, što npr. D. Cesarić označuje trotočjem:

... I lije na uglu petrolejska lampa
Svjetlost crvenkastožutu
Na debelo blato kraj staroga plota
I dvije, tri cigle na putu.
Početak pjesme *Balada iz predgrađa*.

R. Katičić navodi taj primjer kad govori o diskursu i kaže: »Tri točke na početku diskursa označuju da se on nastavlja na neizrečeno.«²⁰ Takvo mišljenje izriče i kad govori o veznicima kao prilogima:

¹⁶ Usp. I. Pranjković, *Koji i što*, Jezik, XXXIV, Zagreb, 1986, str. 10—17.

¹⁷ Usp. I. Pranjković, *Koordinacija u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb, 1984, str. 38, 45, 49, 54 i drugdje. Ja bih u skladu s duhom hrvatskoga jezika umjesto *konektor* upotrijebio koji domaći naziv, npr. *svezica*, *poveznica*, *poveznik*, *vezilo*, *veznjak*.

¹⁸ *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb, 1931, str. 456.

¹⁹ *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 1986, usp. npr. t. 446, 447. i 448, 463. i 467, 495. i druge.

²⁰ Isto, str. 16.

»Riječ *a* kao prilog ima značenje srodno značenju priloga *međutim*, ipak. Njime se rečenični sadržaj suprotstavlja nekom drugom rečeničnom sadržaju, izrečenom ili samo pomišljenom.«²¹ »I riječ *ali* kao prilog označuje rečenični sadržaj kao suprotan nekom drugom, izrečenom ili samo pomišljenom.«²²

To samo pokazuje da granice preobrazbe nisu oštre, da se često jedna jezična pojava može protumačiti na dva načina, što inače Katičić u Sintaksi često čini, i da u takvim primjerima ne mora uvijek posrijedi biti preobrazba.

Slično misli i I. Stevović kad raspravlja o popriloženju imenica u instrumentalu kao *mahom*, *redom*, *silom*, *srećom*, *većinom*, *listom*, *jutrom*, *večerom*, *zorom*, *petkom*, *subotom*, *godinama*, *danima*, *satima*... Kaže: »Uvek je teško ovakve adverbijalizovane funkcije instrumentala razgraničiti sa priložima, jer se mogu okarakterisati i kao jedno i kao drugo.«²³

Takvo je dvojestvo karakteristično za složene priloge. R. Simeon u ERLN s. v. prilog kaže: »U nekim takvim priložima proces adverbijalizacije nije potpun (usp. dosada = do sada, ujutro = u jutro, nazimu = na zimu...«

Posebno to dvojestvo vrijedi za veze prijedloga i imenice kao priložnih oznaka i njihova popriloženja jer je u mnogo primjera teško odrediti što je od toga dvojega posrijedi. To se onda očituje i u kolebanju pravopisnih pravila o sastavljenom i rastavljenom pisanju takvih veza. To je i danas veoma aktualan problem kao što pokazuju najnovija raspravljanja.²⁴ Pravopisce bi trebalo upozoriti da je tu veoma često moguće dvojno tumačenje i da bi u većini trebalo ostaviti dvije mogućnosti, *na dohvat* — *nadohvat*, *na odmet* — *naodmet*, prema piščevu osjećaju. Jedino bi se tako izbjeglo nasilje, pogotovu u ekstremnim slučajevima kao što je zahtjev da se piše *naprimjer*, *navrijeme*, *nasmrt*, *smukom*, *sjeseni*, *sproljeća*, *predzoru*, *uzoru*, *hvalabogu* i dr.

Ima još dosta problema povezanih s preobrazbom, i teoretskih i praktičnih, ali zbog ograničenog opsega članka ostale probleme valja ostaviti za drugu priliku. Izneseni pogledi na ovu problematiku omogućit će, mislim, da se oni odsad lakše rješavaju.

Upotrijebljene kratice:

BHŽ = Brabec-Hraste-Živković, *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Zagreb, 1963; ERHSJ = *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I—IV, Zagreb, 1971—1974; ERLN = *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb, 1969; JF = Južnoslovenski filolog (Beograd), RMS = Rečnik Srpskohrvatskoga književnog jezika, I—VI, Novi Sad, 1967—1976; VJa = Voprosy jazykoznanija (Moskva)

²¹ Isto. t. 473.

²² Isto. t. 477.

²³ N. dj., str. 95.

²⁴ Usp. *Letopis MS*, jun 1988, str. 1048—1069.

Summary

WORD CLASSES AND CONVERSION

Word classes present an open linguistic problem because no criteria have yet been found which would enable their unambiguous determination; it is complicated by conversion — the transition of a word from one class to another without change in the morphemic composition of the basic word. The author shows that the boundaries of transition are not sharp because there are examples in which the pertaining of certain words to a class can be interpreted in two ways, so it can be said that they belong to two classes.